

Ny og vigtig bog med en lidt smal ramme

Gry Jexen:

Kvinde, kend din historie

Gyldendal, 2021, 336 sider

Af Rikke Andreassen

Nye kvindeportrætter

Historikeren Gry Jexen har med bogen *Kvinde, kend din historie* (2021) givet os et vigtigt værk, der på betydelig vis bidrager til at synliggøre de mange glemte kvindeskæbner og -historier, som vores fortid gemmer på. Bogen tegner 50 portrætter af danske kvinder – fra Dronning Dorothea (1430-1495) til Else Marie Pade (1924-2016) – og fortæller gennem hvert portræt en lille bid af Danmarkshistorien. Bogen er inddelt i 9 emner, der hver rummer 5-6 kvindeskæbner. Emnerne er: uddannelse; arbejde; ægteskab & parforhold; seksualitet & køn; at få børn; magt & politik; økonomi og iværksætteri; sport; kunst & litteratur.

Bogen er en udløber af Jexens Instagramprofil af samme navn ('Kvinde kend din historie'), på hvilken Jexen siden 2018 har delt fortællinger om og billeder af historiske kvinder. Jexen har en mission, nemlig at synliggøre kvinder i historien og at formidle historie på nye måder – hvilket hendes Instagramprofil er et godt eksempel på. Bogens bidrag til at udvide grænserne for, hvordan historie

kan formidles, består desuden i, at den visuelt er utrolig flot. Thit Thyrring har lavet illustrationerne, som er virkelig fine og giver et særligt liv til de kvinder, der portrætteres.

Den personlige historie som indgang til den store historie

Bogen både bidrager til – og udfylder efterspørgslen efter – den store interesse for kvindehistorie og kvinder i historien, vi har set de seneste år. Her er værker som Birgitte Possings *Argumenter imod kvinder* (2018) og Cacallo & Favillis *Godnathistorier for rebelske piger* (2017) blevet bestsellers, og skønlitterære romaner om historiske kvinder som Eva Tinds *Kvinden der samlede verden* (2021; om zoologen Marie Hammer (1907-2002)) og Lotte Kaa Andersens *Den inderste kerne* (2021; om seismologen Inge Lehmann (1888-1993)) fået meget stor opmærksomhed. Den store opmærksomhed skyldes selvfølgelig, at bøgerne er virkelige gode, men det er også som om, de store læseskarer har

ventet på bøger, der kan udfylde deres nysgerrighed for at vide mere om de (ofte) glemte kvinder i historien. Jexens bidrag er her især, at hun når vidt omkring i både personer, emner og tid, og dermed får plads til mange oversete kvinder i historien.

En anden styrke er, at Jexens portrætter – når de er bedst – på fornem vis introducerer den historiske kontekst og den tid, som de enkelte kvinder levede i, blev formet af og selv satte deres præg på. Portrættet af fotograf Mary Willumsen (1884-1961) er forbilledligt i denne henseende. Det fortæller både historien om arbejderpigen fra Valby, der lærte at fotografere og ernærede sig som fotograf, da hendes mand døde, men oplyser også om fotografiets historie, tidens moral og syn på kroppe og nøgenhed, sædelighedspoliets opståen, straffelovens paragraf 184 (forbud mod 'pornografi') samt citerer fra Mary Willumsens appelbrev fra 1922 til politiet, der anklagede hende for overtrædelse af netop paragraf 184. Denne sammenvævning af originalt kildemateriale, personberetning og den større samfundsfortælling er skøn. Jeg ville ønske, at Jexen i flere af portrætterne havde lavet disse sammenvævninger, hvor hun supplerer sin egen tekst med citater fra originalkilderne, for det er netop gennem kilderne, at tiden og kvindernes egne stemmer vækkes til live.

Plads til mange forskellige kvinder

En af de helt store forcer ved Jexens bog er dens blanding af prominente og almindelige kvinder. Bogen portrætterer både exceptionelle kvinder, der via deres erhverv og virke udgør historiens fortropper, som den første kvindelige minister Nina Bang (1866-1928) og den første stuntkvinde Emilie Sannom (1886-1931), og de helt almindelige kvinder, som bondekonen Marie Christensdatter (1778-1840) og husmoderen Lis Christensen (1933-2015), sidstnævnte var Jexens egen mormor.

Det må have været et stort arbejde at finde kvinderne og ikke mindst udvælge dem. Jexen skriver, at hun bevidst har fravalgt de mere kendte kvinder som Karen Blixen og Margrethe I for at sætte fokus på de mindre kendte, men ligeså betydningsfulde kvinder (s. 10). Jexen medtager dog

en række relativt kendte kvinder, som man (jeg) ville forvente i et værk om kvindestikkelser i Danmarkshistorien (som Thit Jensen (1876-1957), Natalie Zahle (1827-1913) og Nielsine Nielsen (1850-1916)). Men der er også en del overraskelser, som fx Karen Volf (1864-1946), hvis navn jeg mest kender fra småkagedåser. Men nu ved jeg også, at Volf voksede op hos sine bedsteforældre på landet, var en af de første, der fandt på at sætte et reklameskilt (for sine kager) på siden af sin bil (nemlig den bil, der bragte kager ud til kunder) og blev grundlægger af Danmarks første moderne kagefabrik.

Jexen bestræber sig på at inkludere kvinder fra samfundets top og bund, fra overklassen og underklassen, og det er prisværdigt. Samtidig bliver netop intentionen om at inkludere underklassen en illustration af, hvilke mennesker, der efterlader sig hvilke typer kilder, og dermed hvilke eftermæler, det er muligt at tegne af forskellige kvinder. Da jeg læste bogen, slog det mig, at historierne om underklassens kvinder – når vi ser bort fra mønsterbryderne, hvis historie indebærer en klasserejse – er dramatiske og spektakulære. Vi hører fx om Ane Cathrine Andersdatter (1829-1861), der "blev landskendt som den tredobbelte barnemoderske [...] dømt til døden og halshugget" (s. 148) og om Carla Hansine Petersen (1903-?), der pga. "løsgagtighed" og "løgnagtighed", kombineret med en dårlig begavelse, blev sendt til kvindehjemmet på Sprogø, hvor hun senere blev (tvangs)steriliseret. Begge kvinders liv var præget af stor fattigdom, og deres historier vidner om vold og overgreb. Det er karakteristisk, at de beskrives via andres beretninger om dem: Ane Cathrine Andersdatters historie stykkes sammen via dommen mod hende og avisernes beskrivelser af hendes forbrydelser, mens det er medicinske journaler, som ligger til grund for beskrivelsen af Carla Hansine Petersen. Fattige kvinder som Ane Cathrine Andersdatter og Carla Hansine Petersen efterlod ikke spor, hvori de selv fortæller deres historie. De skrev ikke, som fx Karen Volf, deres erindringer, som deres historie kan fortælles igennem. Derfor bliver de også illustrationer af, at vi primært har fortællinger om fattige kvinder, når disse har været involveret i dramatiske, skandaløse eller usædvanlige hændelser,

mens alle de mange almindelige, fattige kvindelig sjældent har efterladt sig kilder, som vi kan skrive deres historie ud fra. Dette er ikke en kritik af Jexen (på ingen måde!), det er blot en refleksion over, at *Kvinde kend din historie* også er en påmindelse om, hvem der efterlader sig hvilke vidnesbyrd til eftertiden, som historien kan skrives ud fra.

Fravalg

Mange historikere, som læser bogen, vil savne egne yndlinge, da Jexen nødvendigvis har måtte fravælge mange interessante kvinder. Selv savner jeg Anna Hude (1858-1934), der jo er Danmarks første kvindelige historiker. Hude blev, som den første kvinde, cand.mag. i historie i 1887. Året efter modtog hun, igen som den første kvinde, Københavns Universitets guldmedalje for sin afhandling og i 1893 blev hun, endnu engang som den første kvinde, dr.phil. Desuden er Hude kendt som 'damen der skød på doktoren' (Manniche, 1993), da hun i 1880 skød familielægen Leerbeck på åben gade; han havde året forinden voldtaget hende. Hude er således en vigtig figur både som historiker og som en person, der sagde fra over for seksuelle overgreb. Leerbeck døde ikke af skuddet, og Hude fik senere en relativ mild dom pga. sagens omstændigheder. Fravalget af Hude i en kvindehistorisk bog skrevet i en #MeToo-tid undrer mig.

Et spejl med en snæver ramme

Jexen beskriver, at et af målene med bogen er, at læserne "på godt og ondt [kan] spejle [deres] eget liv i kvindernes skæbner" (s. 8) og netop spejlingen – at kunne se sig selv i historien – er også fremhævet i bogen undertitel *Spejl dig i fortiden*. Derfor overrasker det mig, at Jexen tolker familieliv og parforhold inden for så snævre rammer, at potentielle queer-spejlinger udviskes. Flere kvinder om hvem vi ved, at de levede sammen med andre kvinder, fremstilles i bogen som om de levede alene. Det gælder fx portrættet af Sophy A. Christensen (1867-1955), der i 1896 blev Danmarks

første kvindelige snedkermester, om hvem Jexen skriver: "Hun blev [...] aldrig gift eller stiftede familie" (s. 39). Jeg undres over den snævre familieforståelse, som må være anvendt her, for vi ved, at Christensen i en årrække boede sammen med lærerinden Ingeborg Glud. I deres fælles hjem indlogerede de kostskoledrenge, eftersigende for at få inspiration fra ungdommen. Det er også velkendt, at Christensen omkring århundredeskiftet boede sammen skuespillerinde Anna Petersen. Nej, Christensen blev ikke gift med sin samleverske, for det var ikke muligt på den tid, men hvorfor vælge at fremstille det som om, hun levede alene frem for at beskrive den alternative familie, som hun skabte for sig selv (?). Det undrer mig, at Jexen fremfor at beskrive Christensen familie som den var, så læsere kan spejle sig i den, vælger at fremstille det, som om hun levede alene og ikke havde en familie. Christensen var også kendt for sin maskuline fremtoning, men i Jexens bog tolkes denne maskulinitet som, at hun "lagde [...] låg på en del af sin kvindelighed" (s. 39). Igen forundres jeg over, at Jexen (bevidst?) vælger at indsnævre rammen for spejlet til en kønsmæssig snæver ramme, der hvor hun ellers havde mulighed for at skildre køn og samlivsforhold mere mangfoldigt. På samme måde noterer jeg mig, at Natalie Zahles privatliv ikke omtales, mens de andre portrætter nævner (heteroseksuelle) kvinders ægteskab og ægtefæller – også der, hvor det ikke forekommer relevant for den enkeltes historie. Netop fordi målet er at give læseren mulighed for at spejle sig, så ærgrer det mig, at Jexen ikke har turde udfolde familiebegrebet eller parforholdet lidt mere.

En tiltrængt bog

Generelt er Jexens bog vellykket. Den bidrager med ny viden og bringer glemte kvinder frem i lyset. Det er prisværdigt. Jeg savnede selv en bog som denne, da jeg begyndte at interessere mig for historie. Må *Kvinde kend din historie* bringe andre yngre kvinder og mænd (og altid derimellem) lige så meget glæde og inspiration, som jeg ved, at den ville have bragt mig, hvis den havde fandtes, da jeg var ung.

Referencer

- Favilli, Elena og Cavallo, Francesca. 2017. *Godnathistorier for rebelske piger: 100 fortællinger om exceptionelle kvinder*. Nota.
- Kaa Andersen, Lotte 2021. *Den inderste kerne: En roman om Inge Lehmann*. Gutkind.
- Manniche, Jens Chr. 1993. *Damen der skød på doktoren: En bog om Anna Hude*. Gads forlag.
- Possing, Birgitte 2018. *Argumenter imod kvinder: Fra demokratiets barndom til i dag*. Strandberg Publishing.
- Tind, Eva 2021. *Kvinden der samlede verden*. Gyldendal.